

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Äldres sexualitet som social relation

En kvalitativ intervjustudie om äldres resonemang kring deras sexualitet

Lovisa Brodin & Hanna Nilsson Olin

Kandidatuppsats SOPB 63

VT 2024

Handledare: Camilla Palm

Abstract

Authors: Lovisa Brodin & Hanna Nilsson Olin

Title: The sexuality as social relations of elderly people- a qualitative interview study about older people's reasoning about their sexuality

Supervisor: Camilla Palm

Assessor: Mikael Sandgren

The aim of this study was to explore older peoples' reasoning of sexuality as social relations. The study also aimed to examine how the elderly describe changes in their sexuality over time and how they relate to common views of older people's sexuality, as expressed in society. We conducted qualitative semi-structured interviews with six people, 65 years and older. From our empirical data we obtained different views from the elderly. In our analysis we focused on three main themes: change over time, aging as possible liberation or limitation and how the elderly navigate societal expectations. The results showed that some testified that they experienced the same desire and pleasure as when they were young and that they did not suffer any major changes regarding their own sexuality. However some of the respondents shared how they did not feel the same need or lust anymore, compared to when they were younger. All of the respondents testified that their body has gone through physical changes and they have different ways of navigating this. Furthermore it was discussed how the elderly's own perceptions regarding prejudices that exist in society, about sexuality linked to the elderly, and how they relate to them. In this study we have discussed differences in the elderly's reflections by using theories about sexual script and stigma. The varying answers can demonstrate the fact that the elderly are a heterogeneous group with different individual reasonings. This study has attempted to highlight the importance of an understanding of older adults' reasonings in relation to sexuality as social relations, from their own perspective which could provide valuable insight into that life stage.

Key words: Sexuality, elderly, reasoning, stigma, sexual script

Förord

Vi vill främst tacka samtliga intervjupersoner som deltog i denna studie för att de tog sin tid att dela med sig av sina erfarenheter och reflektioner. Utan er hade denna studie inte kunnat genomföras. Vi vill även tacka vår handledare, Camilla Palm, som kontinuerligt har stöttat oss och givit oss värdefulla insikter under arbetets gång. Slutligen vill vi tacka varandra för ett gott samarbete.

Tack!

Lovisa Brodin & Hanna Nilsson Olin

Lund, 2024

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	6
2. Begreppsförklaring	7
2.1 Definition av äldre personer.....	7
2.2 Definition av sexualitet och sexuella behov.....	7
3. Forskningsläget	8
3.1 Sökning.....	8
3.2 Den åldrande kroppen.....	8
3.3 Stigmatisering av äldres sexualitet.....	10
3.4 De äldres egna varierande förhållningssätt.....	10
3.5 Ett könat åldrande.....	11
3.6 Kunskapslucka.....	12
4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp	14
4.1 Symbolisk interaktionism.....	14
4.2 Sexuella script.....	14
4.3 Stigma.....	15
5. Metod	18
5.1 Metodologiska överväganden.....	18
5.2 Empiri och datainsamling.....	18
5.3 Urval.....	19
5.4 Bearbetning och analys.....	20
5.5 Förförståelse.....	20
5.6 Metodens tillförlitlighet.....	21
5.7 Forskningsetiska överväganden.....	22
5.8 Arbetsfördelning.....	24
6. Resultat & analys	24
6.1 Förändring över tid.....	24
6.1.1 Samma lust som förr.....	24
6.1.2 Andra prioriteringar.....	26
6.1.3 Från okunskap till erfarenhet.....	28
6.2 Åldrande som möjlig frigörelse eller begränsning.....	29
6.2.1 Kroppsliga förändringar.....	29
6.2.2 Tryggare i sig själv.....	31
6.2.3 Öppenhet kring att samtala om sexualitet som äldre.....	32
6.3 Hur äldre navigerar samhällsförväntningar.....	34
6.3.1 Leva upp till skönhetsideal som äldre.....	34
6.3.2 Ensamstående kvinnor.....	35
6.3.3 Olika inställningar till ökad synlighet i media.....	36
6.3.4 Förhållningssätt till stigma.....	36

7. Slutdiskussion.....	40
7.1 Sammanfattning av resultat.....	40
7.2 Avslutande reflektioner.....	42
8. Referenslista.....	43
9. Bilagor.....	46
9.1 Bilaga 1- Informationsbrev.....	46
9.2 Bilaga 2- Samtyckesblankett.....	47
9.3 Bilaga 3- Intervjuguide.....	48

1. Problemformulering

Folkhälsomyndigheten (2020) arbetar utifrån utgångspunkten att sexualitet och sexuellt välbefinnande är en självklar del av den allmänna hälsan. Enligt Folkhälsomyndigheten har alla människor dessutom rätt att själva fatta beslut kring sina kroppar samt ha tillgång till hälso-och sjukvård som stöttar den rätten.

I Sverige har det skett stora förändringar gällande synen på sexualitet sedan 1900-talet. Det har skett en sexuell revolution som grundar sig i en ökad jämställdhet mellan könen och en förbättring gällande kvinnors självbestämmande, vilket resulterat i exempelvis bättre tillgång till preventivmedel, lagen om fri abort samt en mer liberal inställning till sex utanför äktenskapet (Sandberg 2022, s.30). Att uppfattas som en sexuell varelse kan dock bero helt på personens ålder och inte sällan blir äldre personer förknippade med asexualitet (Sandberg & Larsdotter 2022, s.9). Äldreforskaren Sandberg och sexologen Larsdotter konstaterar i sin antologi om äldres sexualitet att när det pratas om frågan är det ofta inriktat på fysiska problem, komplikationer och begränsningar istället för att fokusera på behovet av närhet och på sexuell lust och njutning (2022, s.9). Likaså tenderar både sjukvårdspersonal och forskare att förbise äldres sexualitet som en del av den äldre individens hälsa (Sandberg & Larsdotter 2022, s.9). I sin bok om socialt arbete och sexualitet från 2016 finner Knutagård att det kan tänkas finnas två utgångslägen vad gäller äldres sexualitet, antingen uppfattas man som asexuell eller som en "snuskhummer". Att ses som asexuell är ett resultat av normen om att sexualitet är kopplat till ungdom och skönhet i samhället och att det därför inte kan appliceras när man blir gammal. I det andra perspektivet, att som äldre uppfattas som en "snuskhummer", tolkas sexualitet hos äldre som något fult och att det anses som opassande att till exempel flörta eller uttrycka sin sexualitet på något sätt (Knutagård 2016, s.84). Både Sandberg & Larsdotter (2022) liksom Knutagård (2016) konstaterar att det onekligen förekommer ett tabu i samhället kring äldres sexualitet och det finns en hel del normer och fördomar kring äldre. Dessa normer, visar de i sina forskningsgenomgångar, blir begränsande för gruppen äldre i det västerländska samhället. Dessa normer bidrar till att äldre i viss utsträckning uppfattas som asexuella, sexuellt oattraktiva eller att deras sexualitet totalt förbipasses, vilket alla är följder av en negativ och förminskande syn på äldre personer som finns i samhället (Sandberg 2022, s.38).

Knutagård (2016) hävdar att i den forskning som finns vad gäller äldre och sexualitet är det inte ovanligt att man utgår från en kvantitativ studie med intentionen att mäta vilka som gör vad, istället för att utgå från de äldres egna perspektiv och på den emotionella och kvalitativa aspekten (Knutagård 2016, s.80). Sinkovic och Towler (2019) identifierar även de i sin forskningsöversikt om befintlig forskning kring äldre och sexualitet att det saknas kvalitativ forskning kring äldres resonemang angående sin sexualitet. Vi har därför valt att utföra en kvalitativ studie utifrån de äldres egna perspektiv och fokusera på hur de resonerar om sex som en social relation. Vi strävar efter att de äldre själva kan komma till tals och resonera kring aspekten om sociala relationer gällande sexualitet eftersom nuvarande forskning tenderar att brista på denna punkt. Inom vårt framtida yrke som socialarbetare kommer vi att möta äldre i många olika sociala situationer och sammanhang, därav vill vi ha en bred förståelse för deras behov och ha en öppenhet kring sexualfrågan för att kunna bemöta dem på ett korrekt och empatiskt sätt. Att få de berördas egna perspektiv tror vi kommer öka medvetenheten kring frågan och förhoppningen att gruppen äldre inte ska känna sig förbisedda eller talade för.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att belysa äldres egna resonemang kring hur de förhåller sig till sin sexualitet som social relation. Detta syfte kommer undersökas med hjälp av följande frågeställningar:

- Hur beskriver de äldre förändringar kring sin sexualitet som social relation över tid?
- Hur relaterar äldre till synen på deras sexualitet som social relation i samhället?

2. Begreppsförklaring

I denna del ämnar vi att redogöra för hur begreppen sexualitet och sexuella behov samt äldre personer bör tolkas i denna studie.

2.1 Definition av äldre personer

I den här uppsatsen definieras äldre som personer över 65 år. Vi har utgått från Socialstyrelsens rapport (2023) som beskriver den senaste lägesrapporten om tillstånd och utveckling inom vård och omsorg, där äldre personer benämns som minst 65 år. Vi har även utgått från WHO (2014) där äldre delas in i kategorin yngre äldre, 65-79 år och sedan äldre äldre, vilket är personer över 80 år. Historiskt sett så har pensionsåldern i Sverige lagt till grund för när man kategoriseras som äldre. Närmare bestämt innefattar pensionsåldern när man som tidigast kan ta ut sin garantipension. Åldern för detta höjdes från 65 år till 66 år 2023 (Pensionsmyndigheten 2024). Trots en höjd pensionsålder, har inte definitionen av äldre höjts till 66 år.

2.2 Definition av sexualitet och sexuella behov

Sexualitet och sexuella behov är vida begrepp som kan innefatta många olika betydelser. De kan även tolkas olika för olika individer. Svensk ordbok skriver att sexualitet betyder "*behov och aktiviteter som har att göra med könsdriften hos människa eller djur*" (Svenska Akademiens ordböcker 2021). Vår definition är lik den som finns i Svensk ordbok, men för att minska risken för otydligheter vill vi redovisa för hur begreppen ska tolkas i denna studie. Med sexualitet och sexuella behov menar vi olika former av behov och agerande som producerar sexuell njutning och sexuell intimitet av ett biologiskt begär. Sexualitet och sexuella behov innefattar ej sexuell läggning och könsidentitet i denna studie.

3. Forskningsläget

3.1 Sökning

För att finna relevant forskning har utvalda sökord använts som är kopplade till studiens syfte och frågeställningar. Sökorden var bland annat "elderly", "sexuality", "changing body" "stigma", "health" och "well being" och de har använts i olika kombinationer samt både på svenska och engelska. Sökningarna har gjorts i LubSearch och samtliga artiklar har hittats utifrån tillsatta filter såsom peer review och academic journal men även att de inte skulle vara skrivna innan år 2014, då vi inte ville ha äldre forskning än 10 år. De artiklar som valdes är kvalitativa och kvantitativa och behandlar negativa och positiva aspekter kring åldrande och sexualitet.

3.2 Den åldrande kroppen

Vad gäller forskningen kring äldres sexualitet diskuteras bland annat att de äldre själva uppger att sexuell aktivitet är mycket viktigt för äldre och hör ofta samman med en större njutning av livet. Undersökningar visar att nästan hälften av alla människor över sextio år är sexuellt aktiva (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022, s.79-80). Idag lever vi längre och längre och med den ökade livslängden tillkommer en del problem med sexuell hälsa. Den fysiska aspekten har betydelse då det sker biologiska förändringar som till exempel lägre hormonnivåer hos både män och kvinnor vilket i sin tur kan leda till sexuella dysfunktioner (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022, s.79). Till exempel visar en studie som undersökt sexualvanor hos äldre personer att nästan en av fem kvinnor upplever smärta vid samlag och att cirka 43% av män över 65 upplever erektionsproblem (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022, s.79-80). Sexuella dysfunktioner hos den äldre befolkningen beror på ytterligare faktorer, såsom fysiologiska förändringar, fysisk hälsa, samsjuklighet, läkemedelsbiverkningar, psykisk ohälsa och kognitiv funktionsnedsättning (Slack & Aziz 2020, s.180.) En del forskning som fokuserat på äldre visar alltså att äldre beskriver vissa svårigheter inom sexuell hälsa. Att äldre människor tenderar att ha vissa svårigheter inom sexuell hälsa menar inte på något sätt att de är asexuella eller att deras sexualitet är oviktig för dem. Studier visar att trots en minskning på sexuell aktivitet senare i livet så är ändå runt 77% av äldre människor nöjda med sin sexualitet, dessa studier tyder

alltså även på att äldre människor är sexuella människor (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022, s.79).

Trots att forskning har visat på att många äldre människor är nöjda med sin sexualitet finns det studier som visar på olika inställningar till sexualitet kopplat till åldrande. Exempelvis visar en norsk studie som intervjuat norrmän i åldern 65-85 år om hur äldre människor konstruerar förståelse för sig själva som sexuella i en åldrande kropp på väldigt olika sätt (Schaller, Kvalem & Traen 2023, s.1370). Författarna menar att äldre vuxna möter åldersrelaterade förändringar som exempelvis fördomar i förhållande till sina kroppar och sexualitet. Detta utmanar deras förståelse av sig själva som sexuella och påverkar sexuell lust, aktivitet och tillfredsställelse. Resultaten av studien visade variationer i deltagarnas tankar om sin kropp. Både utseende och kroppsfunction påverkade olika aspekter av nuvarande sexualitet och sexuell tillfredsställelse. Exempelvis framkom det att vissa deltagare inte såg sig som sexuella på grund av åldrandet, medan andra tyckte att åldrandet var relevant i förståelsen av nuvarande kroppsuppfattning och sexuell tillfredsställelse. Artikelförfattarna menar att det finns en mångfald i studiens resultat eftersom man ej kan se på den äldre befolkningen som homogen. De äldres kroppsuppfattning ser olika ut vilket påverkar ens sexualitet på olika sätt. Bland annat har individerna olika strategier för att hantera ambivalenta känslor kopplat till åldrande. Författarna vill även poängtera att de äldre har möjligheter att positionera sig som agenter för sin egen utveckling i högre ålder. Deras studie belyser den spridda förståelsen och hanteringen av en åldrande kropp och sexualitet kan knytas an till kön, relationsstatus, livskvalitet i övrigt, sexuell läggning och självkänsla (Schaller, Kvalem & Traen 2023, s.1390-1392).

Faktorer som i övrigt kan påverka sexlivet negativt är brist på tillgänglighet av partner, kroniska sjukdomar, medicinska behandlingar och även faktorer som stereotyper kan spela in och bidra till en sämre kvalitet av sexuallivet och den sexuella hälsan (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022, s.79). Trots fysiska hinder finns ändå barriärer till att söka hjälp hos professionella för sexuella problem, till följd av sociala normer då det kan uppfattas som ett känsligt ämne och att folk därför drar sig från att kontakta vården (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022, s.79-80). Till följd av detta får dem inte den sexuella rådgivning och information som de eventuellt skulle behöva, vilket kan försämra de äldres hälsa ytterligare då de kan behöva leva med fysiska hinder för sexlivet som egentligen inte hade behövt vara ett hinder med rätt hjälp (Sandberg & Larsdotter 2022, s.9).

3.3 Stigmatisering av äldres sexualitet

Äldres sexuella hälsa är beroende av flertalet faktorer, bland annat normer och samhällets förväntningar, inklusive stigma (Slack & Aziz 2020). I en studie som undersökt stigmatisering av äldres sexualitet och fysiologiska förändringar som kan orsaka sexuell dysfunktion diskuterar Slack & Aziz (2020) att denna stigmatisering kan leda till psykisk ohälsa hos den äldre befolkningen. Vidare menar författarna att stigma återkommer på flera olika plan inom äldres sexualitet på äldreboenden. Det är kopplat till att personalen undviker att diskutera sexualitet och det är därav ännu mindre sannolikhet att de äldre initierar dessa diskussioner (Slack & Aziz 2020, s.178).

Även familjerna till äldre personer har en roll i stigmatiseringen då de har en tendens att förneka, eller förbli likgiltig till sin äldre närståendes sexualitet på grund av att det anses fult, vilket i sin tur kan spä på det samhällseliga stigma som finns kopplat till äldres sexualitet (Silva et.al 2015, s.7815). Samhället spelar en betydande roll i att det finns mycket fördomar mot äldres sexualitet som ofta blir ihopkopplad med asexualitet, vilket inte alltid stämmer överens med verkligheten (Silva et.al 2015, s.7816). Äldre är en väldigt bred och varierad grupp av människor som alla har enskilda behov vad gäller sexualitet och sexuell hälsa. I en översikt om äldreforskning och sexualitet av Sandberg & Larsdotter (2022) tyder en hel del på att professionella har mycket att vinna på att i mötet med äldre bli bättre på att mer öppet diskutera och samtala om sexualitet. Att visa mer engagemang, öppenhet och empati vad gäller äldres sexualitet och sexuella hälsa är av stor vikt och kan främja klimatet mellan äldre och professionella vilket kan bidra till att den äldre vågar be om hjälp och råd för sina problem (Sandberg & Larsdotter 2022, s.20).

3.4 De äldres egna varierande förhållningsätt

Vad gäller äldreforskningen kring sexualitet visar att flertalet av de äldre upplever sin sexualitet på liknande sätt som när de var unga, de känner fortfarande sexuella begär och de känner sig kapabla att uttrycka detta. De upplever alltså att sexualitet är möjligt även på äldre dar (Silva et.al 2015, s.7813). Detta framkommer i en studie där man intervjuat tio personer mellan 60-79 år kring ämnet sexualitet. Några av intervjupersonerna uttrycker att deras sexualitet inte handlar om att minnas sin ungdom utan snarare att de kan känna mer djupgående känslor nu då de inte handlar lika impulsstyrt som när de var unga. Några

uttrycker att sex ses som en pelare för ett rikare och mer njutbart liv (Silva et.al 2015, s.7813). Det finns även vissa intervjupersoner som gett uttryck för mer negativa aspekter gällande sexualitet på ålderns höst där några uttrycker att de inte längre har någon lust eller längtan efter sex längre och att de inte längre ser på sig själva som en sexuell varelse. En av intervjupersonerna berättar att när hon var ung var sex en självklar del av hennes äktenskap, men nu finns det inte längre kvar och hon uttrycker att den tiden av livet är över. Resultaten kan tolkas som att det finns en betydande negativ syn på sexualitet vilket bidrar till brist på sexuell aktivitet. Detta ointresse behöver dock inte nödvändigtvis leda till något att känna oro inför så länge inte den sexuella avhållsamheten leder till personliga problem för individen. Intervjupersonernas olika synsätt på sexualitet visar på hur varje individ har rätt att välja att leva ut sin sexualitet eller att inte göra det (Silva et.al 2015, s.7813). Andra faktorer som kan påverka huruvida den äldre lever ut sin sexualitet eller inte är den samhälleliga tabu som finns kring detta ämne. Till exempel är det flera av intervjupersonerna som uttrycker att de stött på fördomar kring att folk inte tror att de kan eller orkar ha sex längre på grund av åldern, men att detta inte alls stämmer överens med deras egen uppfattning (Silva et.al 2015, s.7814).

3.5 Ett könat åldrande

Den fysiska attraktionen är en av de viktigaste egenskaperna som definierar människors sociala status (Kramkowska 2019, s.106). Definitionen av en vacker kropp varierar med tid och plats men en vacker, smal, vältränad kropp som även är välklädd är ett för närvarande eftertraktat ideal i de flesta av dagens samhällen. Individer som lever upp till dessa kriterier får acceptans och godkännande i samhället, till skillnad mot de som har en kropp som inte lever upp till idealet. Detta har gett upphov till fenomenet "lookism", vilket innebär att man blir diskriminerad på grund av sitt utseende för att man inte lever upp till de samhälleliga skönhetsidealen (ibid). Seniorer är en grupp som tenderar att vara särskilt utsatt för "lookism". Det har under lång tid funnits en ständig jakt på "anti-aging"-produkter och det är de biologiska förändringarna hos människan som folk främst lägger märke till vad gäller åldrande. I det moderna samhället finns en trend av att dölja åldrande och tecken på åldrande och det blir allt vanligare med "föryngring" och ingrepp som helt enkelt ska göra att individen framstår som yngre (Kramkowska 2019, s.107). Det finns även skillnader mellan män och kvinnor vad gäller utseende och åldrande. Kvinnor ska, enligt sociala förväntningar, behaga andra med sitt utseende och sin kropp. En kvinna är ständigt dömd utefter sitt

utseende och åldrandet påverkar inte detta faktum och förändringar i utseende till följd av ålder är mer framträdande hos kvinnor än män i samhällets ögon. En äldre man däremot är snarare dömd efter hans prestationer och hur mycket pengar han har. Vad gäller utseende är det främst hur väl hans kropp fungerar för att kunna leva upp till idealet att en man ska vara stark och effektiv, oavsett ålder (Kramkowska 2019, s.109).

En studie om kvinnligt åldrande och stereotyper kring dem visar att samhället har gått mot ett mer öppet klimat vad gäller kvinnorollen och att det idag är allt vanligare att singeltjejer- och kvinnor lever mer fritt (Lahad & Hazan 2014). Trots detta kvarstår ändå en negativ och stötande attityd gentemot uttrycket "the old maid". Begreppet syftar till det fenomen att det finns en rädsla och även en förakt gentemot kvinnor som på äldre dar lever ensamma och ogifta. Samhället upprätthåller denna jargong genom skämt, tecknade program och skräckhistorier om dessa kvinnor som porträtteras som gamla, ensamma och misslyckade. Dessa historier finns till för att på något sätt skrämna unga kvinnor för att undvika detta öde (Lahad & Hazan 2014, s.127). Kvinnor över en viss ålder tvingas utstå diskriminering i trippel mening baserad på både deras ålder, kön och civilstånd. Begreppet "crazy cat lady" baseras även det på en vanlig stereotyp som lever kvar genom åren och som bygger på både sexism och diskriminering till följd av ålder. Den ensamma singelkvinnan porträtteras stereotypiskt som ensam, miserabel och har inget annat val än att skaffa katter då ingen man vill röra henne (Lahad & Hazan 2014, s.130). Singelkvinnor förväntas ha vända över att de åldras och förlorar både skönhet och reproduktionsförmåga. Äldre kvinnor kan i den här kontexten inte tävla mot yngre kvinnor då de är på väg att förlora det som anses vara det viktigaste av kvinnans sociala tillgångar, det vill säga deras skönhet och potential till reproduktion (Lahad & Hazan 2014, s.131). Kvinnorna i studien vittnar själva om att män slutar se på dem efter att de fyllt trettiofem och att det finns ett "utgångsdatum" på kvinnor vilket innebär att de förlorar värde med åldern då de inte längre anses attraktiva i den patriarkala linsen (Lahad & Hazan 2014, s.132-133).

3.6 Kunskapslucka

Sammantaget visar vår litteraturgenomgång att den äldre befolkningen är en stor och varierad grupp med olika behov och olika upplevelser. Något som återkommer i forskningsöversikten är dock det faktum att den äldres sexualitet tenderar att stigmatiseras eller totalt ignoreras (Knutagård 2016, Sandberg & Larsdotter 2022, Sinkovic & Towler 2019). Det finns

uppfattningar i samhället om att den äldre ska vara nollställd eller asexuell och att uttrycka sig sexuellt på något sätt anses tabu och som ett icke önskvärt beteende hos gruppen (Knutagård 2016). Flera forskningsgenomgångar visar att en nollställd sexualitet ofta inte stämmer överens med äldres egna uppfattningar och att det är många som även på äldre dar känner lust och behov men att vissa känner att det inte finns utrymme för dem att uttrycka detta (Silva et.al 2015). Det framkommer även att det finns en barriär mellan professionella och äldre vad gäller frågan om sex och sexualitet som sociala relationer. Professionella tenderar att undvika detta ämne vilket dels leder till att den äldre kan komma att känna sig obekvämt att ta upp eventuella sexuella besvär och dels till att den äldre går miste om råd och om viktig information (Sandberg & Larsdotter 2022). Forskningsöversikten visar även att det inte är ovanligt att forskning på detta område utgår från kvantitativa studier och att det snarare pratas *om* de äldre snarare än *med* dem (Knutagård 2016). Vi ser att det krävs mer forskning på området som utgår helt och hållet från de äldres egna resonemang kring deras sexualitet som social relation. Vi ser även fördelar i att frågan höjs ytterligare och får mer utrymme för att motverka att äldres sexualitet hamnar i skuggan eller utgår från fördomar. Att få de berördas egna perspektiv tror vi kommer öka medvetenheten kring frågan och förhoppningen är att gruppen äldre inte ska känna sig förbisedda eller talade för.

4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp

I följande del kommer symbolisk interaktionism, sexuella script, stigma samt ålderism att presenteras. Samtliga begrepp kommer att ligga till grund för del 6, analysdelen.

4.1 Symbolisk interaktionism

Symbolisk interaktionism är ett perspektiv som har sitt huvudsakliga fokus på interaktioner och betydelsen av det som diskuteras mellan personer (Blumer 1969). En infallsvinkel i vår analys är hur äldres sexualitet kan påverkas av olika former av interaktioner, vilket gör detta perspektiv betydelsefullt. Enligt Blumer (1969) betonar perspektivet aktörskap och handlingsutrymme. Perspektivet utgår från att personer tolkar andra individers agerande istället för att reagera på det. Vidare uppstår en innebörd och betydelse genom den sociala interaktionen man har med sina medmänniskor. Det som avgör hur individer agerar grundar sig i vad för betydelse man har tillskrivit andra personers agerande (Blumer 1969, s.2).

Sexuella script är en teori som har sin grund i den symboliska interaktionismen. Vi vill därför redovisa för detta perspektiv då vi vill placera in våra huvudteorier, sexuella script och stigma i en kontext.

4.2 Sexuella script

Sociologerna Gagnon och Simon har i sin bok *Sexual conduct* (2005) beskrivit teorin om sexuella script. Författarna menar att med tanke på att ytterst få handlingar i livet kan beskrivas som helt spontana hade det eventuellt varit korrekt att applicera termen "manus" på de flesta av mänskliga beteenden (Gagnon & Simon 2005, s.13). Sexuella script är de "manus" som finns inom den sexuella arenan och kan ses som riktlinjer för vilka beteenden som är socialt acceptabla. Sexuella handlingar och sexuell praktik ses i denna teori inte som något medfött och naturligt hos personer utan istället något som införlivas genom samhälliga normer och genom sociala processer. I en situation med olika faktorer som åtrå, en attraktiv person av det passande könet och åtskildhet kommer sannolikt inte något sexuellt hända om inte en (eller båda) av aktörerna, det vill säga personerna som befinner sig i den sociala situationen, följer ett beteende för ett passande manus. Gagnon och Simon (2005) förtydligar deras resonemang med ett exempel på en medelålders, heterosexuell man som är tagen ur sitt sammanhang och för tillfället är iväg på affärsresa och bor på ett hotell. När han kommer till sitt rum ser han plötsligt en kvinna, hon är mycket attraktiv och är nästintill naken. Trots

situationen kommer mannens första reaktion antagligen inte vara sexuell. Istället kommer han antagligen först uttrycka förvåning och förvirring. Sedan kommer han troligtvis inta en utforskande roll, till exempel dubbelkolla rumsnumret eller gå till receptionen för att reda ut situationen. Situationen har alltså inget lämpligt sexuell script, därav kommer med stor sannolikhet inte något sexuell akt trots att förutsättningarna kan tänkas vara rimliga för en sexuell akt (Gagnon & Simon 2005, s. 12-13).

Den största sexuella utvecklingen sker i ungdomen. Under denna utveckling lär sig ungdomar vad som ses som rätt och fel sexuell beteende i relation till den rådande moralen och normerna som finns (Gagnon & Simon 2005, s.53). Sexuella script kan tänkas delas upp i tre olika dimensioner; intrapsykiska script, interpersonella script samt kulturella script. Kulturella script handlar om samhälleliga uppfattningar och normer som upprätthålls genom bland annat media, skola, religion, politik och genom staten. Kulturell inverkan innefattar bland annat språk, både verbalt och icke-verbalt, sociala uppfattningar och värderingar som påverkar människors syn på sex. Dessa kulturella faktorer justeras av individerna efter sexuella upplevelser och har i sin tur en stor inverkan på den interpersonella dimensionen. Interpersonella script rör sig om mellanmänskliga relationer där sociala överenskommelser och regler styr hur man beter sig i situationen. Det kan tänkas att individen blir "medförfattare" av sitt manus som uppstår till följd av information den fått av de kulturella scripten. Intrapsykiska script handlar mer specifikt om vad som ger upphov till upphetsning och ett åtagande till den sexuella akten på individnivå (Gagnon & Simon 2005, s.4). Sexuella script-teorin blir av relevans för vår studie då vi kan applicera detta tankesätt för att förstå och djupare analysera sexuella beteenden eller brist på beteenden som framkommer av vår empiri. Script-teorin kan vara ett användbart redskap för att tolka och förstå varför våra informanter beter sig som de gör och hur deras uppfattning kring sexualitet både kan likna varandra och skilja sig åt.

4.3 Stigma

Erving Goffmans (1971, s.9-10) teori om stigma utgår från hur individer i samhället samspelar med varandra och att varje samhälle har olika verktyg till att kategorisera människor utifrån normer om vad som anses vara normalt respektive avvikande. Inom dessa kategorier finns det omedvetna förväntningar för hur vi kommer att bemöta en främling. Vidare är det redan första anblick i mötet med en främling som är nödvändig för att kunna

kategorisera denna, vilket blir individens sociala identitet. Dessa första intryck transformeras sedan om till normativa förväntningar. Det är under denna process en person stigmatiseras. Om en person inte lever upp till normen på samma sätt som resterande personer inom den specifika kategorin man befinner sig i, blir den stigmatiserad. På detta vis reduceras denna i vårt medvetande från en jämlik och normal individ till en utstött och underordnad människa. Vidare menar Goffman (1971) att de som inte utsätts för detta negativa tyckande kallas för de "normala". Den uppfattningen och inställningen de "normala" har till en stigmatiserad person är att den inte fullt ut är mänsklig och att den ses som grovt nedsättande. Slutligen resulterar det i diskriminering vilket påverkar den drabbade till att leva ett ovärdigt liv (ibid).

Goffman (1971, s.12-13) urskiljer tre olika typer av stigma. Den första är kroppsliga missbildningar av olika slag, såsom fysiskt handikapp. Den andra formen av stigma är olika fläckar på den personliga karaktären, vilket gör att individen bland annat uppfattas som viljesvag. "Fläckarna" kommer från personens förflutna av exempelvis psykisk ohälsa och arbetslöshet. Den tredje typen är tribala stigma vilket relaterar till ras, religion och nation. Detta betyder att en individ kan bli stigmatiserad utifrån grupptillhörighet, ens karaktär eller fysiskt avvikande egenskaper (ibid). Goffman (1971, s.14-16) beskriver fyra olika former för att hantera sin stigmatisering; dölja, vara försiktig, hålla tillbaka och dra sig undan. Genom att dra sig undan, kan personen bli ännu mer utfrusen än från början. En känsla av skam blir även tydligt märkbar när en individ stigmatiseras. Skamkänslor bidrar till en osäkerhet och den stigmatiserade blir skrämmd av att inte bli uppskattad (ibid). Det finns ytterligare en form av stigmatisering som benämns som misskreditabel stigmatisering (Goffman 1971, s.15-16). De misskreditabla har ett stigma som oftast inte är påtagligt vid den första åsynen och är därav inte välkänd för omgivningen. I sociala interaktioner innebär detta att de misskreditabla individerna står inför ett val där de inte behöver avslöja sitt stigma genom att dölja det, för att på så sätt slippa att den stigmatiserande egenheten blir igenkännbar (ibid).

Kombinationen äldre och sexualitet skulle kunna vara ett stigma i vårt samhälle, vilket kan jämföras med begreppet ålderism. Ålderism är ett begrepp som innehåller olika former av missgynnande behandling och attityder till äldre individer. Detta kan utspela sig i form av nedsättande kommentarer från omgivningen, men även myndighetsutövning eller lagverket kan vara en del i detta eftersom man har olika tankesätt gällande äldres behov. Ett exempel på ålderism är att man har förväntningen av att olika slags sjukdomar hör ihop med åldrandet och att behov som funnits tidigare i livets skede därmed försvinner. I sin tur innebär detta att

äldre inte bemöts utifrån samma premisser som yngre (Harnett & Jönsson 2015, s.51-53). Begreppet stigma kommer att användas i denna studie för att belysa hur människors uppfattning på olika samhällsgrupper, i vårt fall äldre, kan påverka hur dem och deras sexualitet bemöts och talas om, vilket kan påverka deras uppfattning om sig själva som sexuella varelser. Dessutom kommer processen av stigmatisering användas för att ge förståelse för vad som händer när en individ bryter mot omgivningens sociala förväntningar. Stigmat kring åldrandet kan ses som en del av ett kulturellt manus som föreskriver att äldre inte bör betraktas som sexuella varelser, eller ett manus som säger att åldrande och sexualitet inte hör ihop.

5. Metod

5.1 Metodologiska överväganden

Denna studie utgår från en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden grundar sig i en kunskapsteoretisk uppfattning av verkligheten där kunskapen genereras genom att undersöka hur de medverkande tolkar den sociala verkligheten (Bryman 2018, s.455). Att människor besitter erfarenheter och kunskap är en viktig aspekt inom den kvalitativa metoden (Bryman 2018, s.477). Den kvalitativa metoden är lämplig när man vill undersöka känslor, upplevelser och tankar, vilket är exempel på fenomen som är svåra att mäta. Kvalitativ data mäts inte, till skillnad från den kvantitativa metoden (Ahrne & Svensson 2022, s.10-11). Syftet med den här studien är att belysa äldres egna resonemang kring hur de förhåller sig till sin sexualitet senare i livet. En kvantitativ ansats samspelar inte med studiens syfte. Studien har därav intresserat sig för de äldres individuella perspektiv, där en kvalitativ metod ansetts vara gynnsam.

5.2 Empiri och datainsamling

Studien baseras på kvalitativa intervjuer med sex stycken äldre personer, 65 år och uppåt. Att tillämpa intervjuer som forskningsmetod är gynnsamt när förståelse av enskilda personernas resonemang, upplevelser och erfarenhet är av intresse. Vidare kan kvalitativa intervjuer även vara en form av att få kunskap om olika sociala förhållanden. Intervjun bygger på att kunskap produceras genom att forskaren får information om något som denne inte kände till tidigare (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s.56-57).

Semistrukturerade intervjuer valdes till studien då denna intervjuform ger plats till följdfrågor samt att det kan leda till ett mer interaktivt samtal mellan båda parter. Intervjupersonen har även stor frihet att besvara frågorna på sitt eget vis (Bryman 2018, s.563). Semistrukturerade intervjuer utgår från olika teman till följd av frågeställningar. Våra intervjuteman var den äldres uppfattning om begreppet sexualitet, uppfattningen av att samtala om sexualitet, aspekten tid och upplevelsen av samhällslig stigma kring sexualitet. Intervjuguiden bidrar med en ordning under intervjun samtidigt som den öppnar upp för en flexibilitet i att

diskutera mer av ett specifikt tema om det skulle intressera respondenten (Bryman 2018, s.564).

Samtliga intervjuer utfördes i ett mindre och enskilt rum i den specifika lokal där seniorgruppens träffpunkt ägde rum. Med seniorgrupp menar vi en öppen stöd- och sällskapsgrupp för människor i åldern 65 plus där vi rekryterade våra intervjupersoner. Alla intervjuer spelades in med diktafon som sedan transkriberades över till ett dokument på våra datorer. Tiderna för intervjuerna varierade mellan 40-60 minuter, vilket enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022, s.64-66) är ett normalt tidsspann för intervjuer. Genomförandet av intervjuerna skedde utan missöden. Det semistrukturerade upplägget följdes, men ibland tenderade intervjupersonerna att diskutera kring ämnen utanför syftets relevans. Då försökte vi hänvisa tillbaka till grundfrågan, samtidigt som vi var måna om att de äldre skulle få resonera kring det som upplevdes relevant för dem.

5.3 Urval

I vår studie genomfördes ett tvåstegsurval, vilket innebär att vi inledningsvis valde en organisation och inom den hittat individer (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s.61-62). Vi valde först ut vilken grupp vi ville intervjua, äldre, därefter gick vi vidare med att hitta äldre individer att intervjua enskilt. Vi valde att begränsa oss till Skåne eftersom det är en relativt stor geografisk yta där vi antog att det finns många bosatta äldre personer. Vi kontaktade flertalet samordnare för olika seniorgrupper i Skåne, det vill säga en öppen stöd- och sällskapsgrupp för människor i åldern 65 plus, via mejl där vi kort introducerade vår studie och frågade om vi fick komma till seniorgruppen för att presentera oss och studien för de äldre. Vår första tanke var att ställa oss på stan och prata med främlingar om vår studie och fråga om de hade velat bli intervjuade. Vi insåg snabbt att detta tillvägagångssätt inte var lika tidseffektivt som att komma ut och introducera oss och studien på seniorgrupper, eftersom då visste vi i förväg att målgruppen skulle vara samlad.

Vi kontaktade flertalet seniorgrupper och fick till en början respons från en samordnare. Vi bestämde en dag och tidpunkt för när vi skulle komma och presentera oss och ge ut informationsbrev (se bilaga 1), där var det enbart två äldre som ville bli intervjuade. Vi hade inställningen att en seniorgrupp skulle räcka att besöka, vilket inte blev fallet. Istället

ringde vi två samordnare för andra seniorgrupper, som vi tidigare hade mejlat utan respons. Vi bestämde dag och tid på de två seniorgrupperna. Detta resulterade i att vi lyckades få tre respondenter på den ena seniorgruppen och en från den sista seniorgruppen. Samtliga seniorgrupper hade som krav att man minst skulle vara 65 år för att delta i gruppen, vilket även var vårt enda krav. Vi har inte gjort något urval gällande kön, livserfarenhet, sexuell läggning, etnicitet, eller dylikt, då det inte är relevant för studiens syfte och frågeställningar. Vi valde att rekrytera brett då vår utgångspunkt var just äldre som en stor och varierad grupp, där eventuella könsskillnader inte var vårt ingångsfokus. Tidsramen för arbetet spelade också en viss roll i vår rekrytering, då vi ansåg att vi ej skulle ha utrymme för en jämförande studie mellan exempelvis könen.

Totalt lyckades vi samla ihop sex stycken intervjupersoner, varav samtliga är besökare på seniorgrupper. Genom att intervjua sex till åtta personer får studien en omfattande bild av det som studien ämnar att undersöka. Att intervjua flertalet personer ökar även säkerheten för att individuella åsikter och tankar inte ska få ha för stor påverkan (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s.64).

5.4 Bearbetning och analys

Tillvägagångssättet för att bearbeta och analysera studiens insamlade empiri har skett genom en tematisk analys, vilket innebär att man granskar data för att finna centrala teman. Att använda sig av en tematisk analys är vanligt förekommande vid kvalitativ data eftersom man strukturerar den för att begripa de bakomliggande teman eller mönster som möjligen finns i den insamlade empirin (Bryman 2018, s.702). Att koda den transkriberade empirin innebär att man sammanfogar ett eller flera nyckelord till ett textsegment för att gynna en senare identifiering av utmärkande delar av datamaterialet (Kvale 2014, s.241). Det som gör den tematiska analysen fördelaktig är att forskaren på ett systematiskt vis kan få fram centrala teman i sin empiri för att därefter analysera dess väsentliga segment (Bryman 2018, s.34). Det vi framförallt är intresserade av i vår tematiska analys är *vad* de äldre talar om och inte *hur* de talar om det.

Bearbetningsprocessen började med att det transkriberade materialet lästes igenom för att sedan färgmarkera relevanta delar utifrån forskningsfrågorna men också utifrån övriga förekommande teman i intervjuerna, som därefter fick olika nyckelbegrepp. Efter en första

tematisering av datamaterialet fann vi upp till femtio olika nyckelbegrepp (exempelvis beröring, närhet, leva upp till ideal, normer, mindre behov och mindre lust). Vidare bearbetade vi dessa nyckelbegrepp och fann att många hörde ihop med varandra, därför slog vi ihop de till tre stycken mer generella teman, varav varje tema fick några fåtal tillhörande nyckelbegrepp. Dessa tre olika teman med tillhörande nyckelbegrepp representerar de mest väsentliga delarna från intervjuerna, men vi tyckte även de var mest intressanta utifrån studiens syfte och frågeställningar. Det första temat är förändring över tid där nyckelbegreppen är samma lust, andra prioriteringar och okunskap. Det andra temat är åldrande som möjlig frigörelse eller begränsning, varav nyckelbegreppen är kroppsliga förändringar, trygghet och öppenhet. Det tredje temat är hur äldre navigerar samhällsförväntningar, de tillhörande nyckelbegreppen är skönhetsideal, ensamstående kvinnor, media, relaterar/relaterar inte till stigma.

5.5 Förförståelse

Det finns en viss förförståelse hos oss på ämnet sexualitet som social relation hos yngre då vi själva faller innanför ramarna för målgruppen samt har engagerat oss i föreningar och sociala sammanhang där frågan har diskuterats. Trots att vi haft viss förståelse för sexualitet som social relation saknar vi däremot kunskap om äldre som grupp då vi varken privat eller professionellt kommit i kontakt med målgruppen och diskuterat ämnet sexualitet som social relation. I och med bristen på förförståelse fanns det fördomar hos oss om att äldre inte var sexuellt aktiva i samma utsträckning som yngre. Fördomarna har dock bidragit till en nyfikenhet som gett upphov till studiens existens.

5.6 Metodens tillförlitlighet

I den kvantitativa forskningen är begreppen validitet och reliabilitet relevanta kriterier för att undersöka studiens kvalitet. Inom den kvalitativa forskningen används dessa två begrepp inom en viss mån, men flera forskare har kommit fram till att det finns andra begrepp som är mer relevanta. Detta då validitet och reliabilitet används för att mäta verkligheten, vilket inte går att göra inom den kvalitativa forskningen (Bryman 2018, s.465). Vi har istället valt begreppet tillförlitlighet.

Tillförlitlighet utgår från fyra olika delkriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera. Trovärdighet innebär dels att man försäkrar att studiens

resultat har utförts i enlighet med de riktlinjer som finns, men även att ens respondenter får ta del av resultaten för att bekräfta att forskaren uppfattat deras sociala verklighet korrekt (Bryman 2018, s.465). Detta har vi säkerställt genom att inte förfina eller ändra det insamlade intervjumaterialet, men även att vi har erbjudit samtliga deltagare att få studien vidarebefordrad till sig. Det andra kriteriet, överförbarhet, syftar till att se i vilken grad forskningsresultatet kan överföras till en liknande kontext och miljö. För att uppnå överförbarhet krävs det att ens tolkningar av det man undersöker ska vara begripliga och omfattande eftersom då kan andra forskare förstå kontexten för ens egen studie mer (Bryman 2018, s.467). För att sträva efter hög överbarhet har vi genomgående redovisat detaljerat för tidigare forskning, empiri och teori. Dock är vi medvetna om att våra resultat har fokus på de unika svar som framkommit av just våra intervjupersoner, som i sin tur förmedlat deras synvinkel inom den sociala verklighet vi har undersökt (Bryman 2018, s.467-468).

Det tredje kriteriet, pålitlighet, innebär att det ska finnas en komplett beskrivning av arbetets alla delar. Kollegor kan sedan fungera som granskare för att bedöma om studien anses vara pålitlig (Bryman 2018, s.468). Vi anser att vår studie är pålitlig eftersom vi redogjort arbetets alla delar noggrant. Det sista kriteriet är möjlighet att styrka och konfirmera och innebär att man som forskare kan styrka att man har agerat i god tro och inte låtit personliga åsikter eller värderingar påverka resultatet (Bryman 2018, s.468). Detta har vi tillförsäkrat genom att vi har argumenterat detaljerat för våra tolkningar där vi kopplat dem till tidigare forskning, begrepp och teorier. Trots vår bristande förförståelse och fördomar som fanns i början av undersökningen har vi inte låtit dem styra valet av intervjufrågor. Samtliga intervjufrågor har varit öppna och fokus har legat på de äldres egna berättelser och vi har inte vinklat eller försökt härleda de äldre till att svara på ett specifikt sätt. Med detta som grund har inte våra personliga fördomar påverkat resultatet.

5.7 Forskningsetiska överväganden

När man genomför forskning är det av största vikt att vi som forskare och skribenter använder oss av ett forskningsetiskt synsätt och förhåller oss till de forskningsetiska principerna vi ska gå igenom nertill. Inte minst är det viktigt att ta detta i beaktning när vi arbetar med socialt arbete då det handlar om människor och frågor som ofta kan uppfattas som känsliga. Eldén (2021) skriver i *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier* om de riktlinjer som gäller när det kommer till forskningen i Sverige. Det finns fyra

huvudkrav att ta hänsyn till och varje krav innehåller vissa specifika regler. Först är det informationskravet som innebär att forskaren måste informera respondenterna av forskningen om forskningens syfte. Rent praktiskt betyder detta att vi har informerat intervjupersonerna om vad deras medverkan innebär och berättat studiens huvudsakliga syfte samt förklarat villkoren för de deltagande. Vi har varit tydliga med att informera att deras medverkan bygger på frivillighet och att de när som helst kan avbryta sin medverkan utan några konsekvenser. Vi verkställde informationskravet genom att vi skrev ett informationsbrev (se bilaga 1) där vi berättade om vilka vi är och syftet med vår studie (Eldén 2021, s.31).

Nästa krav som togs hänsyn till är samtyckeskravet vilket innebär att deltagarna i studien måste samtycka till sin delaktighet, vilket baseras helt på frivillighet. Är deltagarna under femton år måste forskarna även inhämta samtycke från vårdnadshavare. Men eftersom vår målgrupp är 65+ behövs endast samtycke från deltagarna själva. Deltagarna har rätt att bestämma själva över sin medverkan, det vill säga om, hur länge samt på vilka villkor de ska vara med. De ska även kunna avbryta sitt deltagande utan att detta medför några som helst negativa konsekvenser för dem. I deras beslut om att medverka eller avsluta sin medverkan får personerna inte utsättas för någon typ av påtryckning. Det bör inte heller förekomma någon form av beroendeförhållanden mellan forskare och den tilltänkta deltagaren. Rent praktiskt uppfylldes samtyckeskravet genom att vi upprättade samtyckesblanketter (se bilaga 2) som vi gav till intervjupersonerna och som de behövde läsa och skriva under innan intervjun kunde genomföras. På blanketten står det att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan avbryta. Genom att skriva under blanketten samtycker de till att de mottagit informationen och villkoren för deras medverkan (Eldén 2021, s.31).

Det tredje kravet är konfidentialitetskravet vilket innebär att alla personuppgifter som samlas in ska förvaras på ett säkert sätt så de inte kan nås av obehöriga och de berörda personerna ska ges största möjliga konfidentialitet. Forskarna bör även skriva en förbindelse kring tystnadsplikt vad gäller känsliga uppgifter. Insamlade uppgifter som anses känsliga och som handlar om identifierbara personer ska hanteras och lagras på ett sätt att inga utomstående personer kan ta del av eller identifiera personerna vars uppgifter berörs. Vi uppfyllde konfidentialitetskravet genom att anteckningar och bearbetningar skrevs i ett word-dokument som bara vi hade tillgång till. Vi tog bort alla uppgifter som gör det möjligt att koppla informationen till en specifik person, såsom namn, exakt ålder, kön och bostadsort och när vi bearbetade de transkriberade intervjuerna skrevs de ut och var helt anonymiserade och

förvarades under ansvar av oss. I vår samtyckesblankett informerade vi även om den fulla anonymiteten och att vi inte kommer missbruka uppgifterna (Eldén 2021, s.31). Vi har även vidtagit åtgärder så att informanterna inte ska kunna urskilja eller känna igen varandra om det var fler från samma seniorgrupp. Detta gjorde vi genom att alla intervjuer har hållits enskilt och att vi har utelämnat alla detaljer som riskerar att göra personen identifierbar. Seniorerna hade även möjlighet att kontakta oss i efterhand och bestämma tid för en intervju om man inte var bekväm med att tacka ja på plats.

Nyttjandekravet är det fjärde kravet och betyder att de uppgifter vi samlat in om enskilda personer endast får brukas för forskningsändamål. Detta innebär att de uppgifter vi fått in genom vår forskning inte får användas för icke-vetenskapliga syften, till exempel får de inte användas för åtgärder som påverkar den medverkande, såsom vård eller någon form av tvångsintagning. Vi har uppfyllt nyttjandekravet genom att det insamlade materialet enbart har använts i studiens syfte. När uppsatsen har examinerats och godkänts kommer materialet även att förstöras (Eldén 2021, s.31).

Forskning som i någon mån avser "människor och biologiskt material från människor" ska enligt etikprovningsslagen (EPL 1§) prövas (Eldén 2021, s.33-34). Studentundantaget är dock något vi faller inom ramen för, vilket betyder att respektive universitet bär ansvaret för studentuppsatsen. I riktlinjer med Lunds universitet har vår metod därför inte etikprovats, även fast den involverar människor, då vår forskning i framtiden inte kommer att ingå i exempelvis en doktorsavhandling eller liknande (Eldén 2021, s.37).

5.8 Arbetsfördelning

Vi har kontinuerligt under arbetet strävat efter att ha en jämlik och rättvis fördelning av arbetet. Vi båda har närvarat vid samtliga intervjuer, där vi jämnt fördelade ansvaret av intervjuerna så att vi hade tre vardera att ha huvudansvar över samt att transkribera. Hanna har haft huvudansvar för metodavsnittet, medan Lovisa har haft ansvar för avsnittet avseende kunskapsläget. Resterande delar av uppsatsen har vi delat ansvaret på, men vi har sett till att diskutera och reflektera kring samtliga avsnitt för att på så sätt vara lika insatta i varje del av arbetet. Vi har säkerhetsställt att båda har fått komma till tals och vi har lagt ner lika mycket drivkraft och tid under arbetets gång. Slutligen står vi båda bakom allt som ingår i studien.

6. Resultat & analys

I följande avsnitt kommer vår empiri presenteras. Resultaten presenteras utifrån de teman som uppkommit efter vår tematiska analys utifrån bearbetning av våra transkriberade intervjuer. Intervjupersonerna kommer att benämnas med alias IP1, IP2, IP3 osv. Analysen kommer utgå från upplägget att referat och citat kommer att presenteras först och därefter analys med hjälp av teori. Slutligen relaterar vi tidigare forskning till det vi har kommit fram till i analysen.

6.1 Förändring över tid

Under detta tema kommer aspekten tid att belysas utifrån behov, lust och huruvida de äldre upplever en skillnad eller ej i sin sexualitet nu på äldre dar jämförelsevis mot när de var yngre. Avsnittet kommer även att analyseras med stöd från teorin om sexuella script och teorin om stigma.

6.1.1 Samma lust som förr

Under intervjuerna är det flera av intervjupersonerna som tar upp det faktum att de inte upplever någon stor skillnad i sin lust eller sina behov när det jämför med hur de upplevde det i sin ungdom. Vissa berättar att de känner sig säkrare och tryggare i sig själv nu jämförelsevis med när de var yngre, vilket bidrar till ett bättre sexliv.

Man blir säkrare och tryggare i sig själv och då blir man också tryggare som person, då blir man nog tryggare i sin sexualitet, det fanns ju inte förr på kartan att man skulle säga nej.

(IP1)

IP3 berättar om sin förvåning över att sex kan vara lika bra när man är gammal och att sin sexualitet och lust inte har förändrats märkvärt. IP3 ger även uttryck för förvåning över att de kvinnor som personen har haft sexuellt umgänge med är så lättväckta och nyfikna på sex även fast de har uppnått en högre ålder. IP3 berättar att det inte var något som personen hade väntat sig och personen säger att sex är en tillgång, även idag. Personen säger också att det är av stor vikt att umgås med likasinnade, det vill säga folk som är lika öppna och som kan kommunicera och prata om sex, annars går det inte.

Detta går att koppla till Gagnon & Simons teori om sexuella script (2005) då de menar att det måste finnas ett lämpligt manus att följa för att en sexuell akt ska kunna ske. Om man då umgås med likasinnade och har en liknande uppfattning om vad som är socialt accepterat och inte så ökas sannolikheten att aktörerna, det vill säga personerna som befinner sig i den sociala situationen, kommer ha någon form av sexuell interaktion. Detta kan även kopplas till den interpersonella nivån då IP3 tycks välja att befinna sig i en miljö och ett umgänge där det finns en öppenhet kring sexuella frågor och en förväntan inom umgänget att sexualitet är något aktivt och positivt även för personer på äldre dar. Det kan också tänkas att för respondenterna ovan så verkar de intrapsykiska scripten styra mer över deras upplevelser och beteenden och de verkar inte lika styrda av de kulturella scripten som talar om att ämnet är tabubelagt (Gagnon & Simon 2005).

Om man tittar på den tidigare forskningen kan det konstateras att intervjupersonernas resonemang bekräftas av forskning som finns om att äldre fortfarande upplever en glädje i sin sexualitet och att de är fullt kapabla att känna både lust och behov och att detta inte nödvändigtvis avtar med åldern (Silva et.al 2015). Det är dessutom inget ovanligt att äldre är sexuellt aktiva, då forskning visar på att uppemot hälften av personer över sextio år är det (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022). Flera av intervjupersonerna i vår undersökning vittnar alltså om en positiv inställning till sitt sexuella liv på äldre dar och de berättar om fortsatt lust och ett fortsatt behov. Detta kan bekräftas av tidigare studier som gjorts på området som säger att uppemot 77% av äldre människor känner sig nöjda med sin sexualitet (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022).

6.1.2 Andra prioriteringar

Några av intervjupersonerna reflekterar istället över att det finns en stor skillnad på hur de upplever sin sexualitet idag jämfört med när de var yngre. De nämner att det inte känns lika viktigt med ett aktivt sexualliv och att behovet istället har minskat. Flera av intervjupersonerna säger även att aspekter som närhet har blivit allt viktigare och att de kan uppskatta det istället för sexuella umgängen.

Ja, man har ju inte samma behov av det, eller samma lust till det lika ofta, det har man inte. Det avtar ju alltså. Absolut, det är en väldig skillnad, nu när man mer har samvaro, att man, ja man kramar om varandra och man liksom... det avtar. Iallafall för mig, jag kan inte uttala mig hur det är för andra. Men

jag tror inte att man har samma behov så, jag tror att det är mer allmänt att man inte har samma behov som när man var yngre. (IP5)

IP4, IP5 och IP6 nämner att de känner att de har fått andra prioriteringar när de blivit äldre och att sex inte alltid kommer i första hand, istället har aspekter som närhet blivit allt viktigare samt att de har andra aktiviteter och sociala sammanhang som tar upp mer tid. Till exempel värnar de alla tre mycket om sina familjer och berättar att de har fullt upp med barnbarn och att de känner sig uppfyllda av kärleken från dem.

Ja, det är ju att man är mycket äldre, man är inte sådär rörlig och sånt på samma sätt va. Och det är så mycket annat som upptar ju, med livet och barnbarn och liksom man hjälper till i alla hörnor, och servar... Så det är mycket annat som är värdefullt istället. Det blir ett annorlunda liv, med andra värden och annat som har mer betydelse givetvis. (IP5)

IP2 resonerar kring att sexualiteten inte längre känns som första prioritet. Personen nämner att i ungdomen var sex högre upp på prioritetslistan men att ju mer livet kommer emellan så flyttas sexualbehovet längre och längre ned på listan. IP2 exemplifierar med att säga att om man till exempel får barn så är det viktigare att fokusera på att ta hand om dem och mata dem och om barnen kanske är sjuka och är i behov av mer hjälp så blir det ännu viktigare att sätta det först. IP2 säger även att faktorer som att ha ont om pengar och ha ansvarsfulla arbeten spelar roll och gör att man kanske inte orkar ha sex sedan utan då blir sömn istället en viktigare prioritet.

Det framkommer även att det kan vara en betydande faktor huruvida personen har en partner eller inte och att det kan påverka både sexualdriften och känslan av närhet. Några av intervjupersonerna reflekterar över att ensamheten kan bli påtaglig om till exempel ens partner har gått bort. Eftersom flera anser att närhet är en viktig faktor så försvinner även den om ens partner går bort och den äldre kan då känna sig ensam och sakna närheten och det sociala umgänget.

Men jag tror också att sex inte betyder så mycket om man haft en partner som gått bort. Då vill man ha närheten och någon att kanske, på kvällen när du kommer hem, ha en diskussion med. (IP6)

Sitter man på äldreboendet, har man allt, mat och så vidare, men man har inte beröring och det är väldigt viktigt i vårt liv. Om man inte har vänner då heller så kanske man utvecklar en stor ensamhet, har inga barn nära sig och man är ensam. (IP2)

Det går att koppla detta till sexuella script (Gagnon & Simon 2005). Har man förlorat en partner efter många år tillsammans kan det kännas väldigt svårt att "skriva om" manus i nya sociala och sexuella situationer. Man kan även vara påverkad av de kulturella script som befästs i ungdomen, där en mycket mer snäv bild på sexualitet och sexuella partners genomsyrade samhället vilket kan påverka hur man ser på det än idag. Sina individuella preferenser (intrapsykiska scripten) verkar alltså vara påverkade av de kulturella scripten, likaså de interpersonella. Det kan tänkas att respondenterna i denna frågan är mest påverkade av sin omgivning och sin uppväxt vilket visar sig i personens beteenden. Det är därmed väldigt individuellt huruvida man känner att sitt behov har ändrats eller inte, något som stämmer överens med resultaten i vår studie. Detta då vissa av informanterna vittnar om en stor förändring i sin sexualitet medan andra tycker att det är på liknande sätt som när de var unga. Till exempel kan det tänkas att de respondenterna som vittnar om att behovsaspekten har minskat och att de fokuserar på andra saker i livet är styrda av sina intrapsykiska script (Gagnon & Simon 2005).

Dessa resonemang stämmer även överens med viss tidigare forskning som gjorts på området som säger att det finns flera faktorer som kan påverka ett otillfredsställande eller inaktivt sexualliv hos den äldre befolkningen, som till exempel att hormonnivåerna sjunker hos både kvinnor och män. Även brist på tillgänglig partner har visat sig vara en faktor (Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowska 2022). Vissa av de respondenter som kommit till tals i tidigare forskning menar att de inte ser på sig själva som sexuella längre och att de inte känner någon lust eller behov till följd av åldrandet (Silva et.al 2015). Som framkommer i tidigare forskning så ses äldre som en mycket varierad grupp och att det inom frågan finns många olika resonemang och uppfattningar kring hur man ställer sig till sexualitet och sina behov (Schaller, Kvalem & Traen 2023).

6.1.3 Från okunskap till erfarenhet

Vissa av de äldre reflekterar över att det är mycket som har förändrats sedan de var unga och att synen på sex helt har kommit att förändrats. Till exempel beskrevs det en stor okunskap

hos några av de medverkande när de var yngre då det ansågs tabu att prata och fråga om sex. Idag är det mer öppet och de har lärt sig på vägen, menar de.

Jag tror att första gångerna jag hade sex, då var jag nitton. Alltså då, föräldrarna var mycket hårdare och sex, jag visste ingenting om sex. Jag visste inte hur man skulle få barn eller någonting. (IP6)

Jag har ju aldrig haft sex med en annan karl, för på min tid var det förbjudet, eller jag fick ju inte ha det innan jag gifte mig. Men man har lärt sig under tiden att man måste vara lite mer lekfull. (IP6)

IP4 berättar att det inte var naturligt att prata om sex under uppväxten och att det inte fanns någon sexualundervisning vilket resulterade i att personen fick barn vid sjuttonårs ålder. Personen reflekterar över hur viktigt det är idag att det finns tillgång på preventivmedel på ett annat sätt, att det är en frihet och att detta är något som har förändrats under alla år som personen levt.

Det går att koppla deras resonemang med Goffmans (1971) teori om stigma. Som några av informanterna uttrycker det så fanns det under deras uppväxt en normativ bild av hur sexualiteten borde vara diskret. Det förespråkades för en avhållsamhet innan äktenskap och samhället bidrog till en generell tystnadskultur kring ämnet vilket resulterade i att individerna inte mottog någon kunskap eller information kring ämnet sex. Goffman (1971) konstaterar att samhället kategoriserar människor utifrån normer om vem som anses vara normal och icke normal. I fallet för våra intervjupersoner ansågs det normala beteendet vara att inte ha sex innan giftermål och att inte uttrycka sin sexualitet öppet eller ställa frågor. Lever man inte upp till de "normala" beteendena riskeras man att bli stigmatiserad, utstött och underordnad. Goffman (1971) beskriver att en form av hantering av stigmatisering kan vara att vidta försiktighet och avhållsamhet, vilket är något som kan tolkas att informanterna ovan verkar ha gjort i frågan. Stigmat som beskrivs i studien går också att tolka som en del av ett kulturellt script (Gagnon & Simon 2005). Under informanternas uppväxt blev det tydligt att sexualitet var något som borde vara diskret, något innanför äktenskapet och inget som ska visas intresse för innan giftermål.

Att informanterna berättar om ett problem i att det fanns en bristande kommunikation vad gäller sex och sexualitet går att koppla till Sandbergs & Larsdotters (2022) uttalanden om att det även finns en kommunikationsbrist mellan professionella och äldre i frågan.

Professionella har en tendens att förbise eller undvika frågor kopplade till sexuell hälsa hos de äldre vilket kan resultera i att de äldre går miste om viktig information (Sandberg & Larsdotter 2022). Alltså kan det tänkas att kommunikationsbirst vad gäller sex finns än idag och kan påverka individer och grupper negativt.

6.2 Åldrande som möjlig frigörelse eller begränsning

Här ligger fokus på de äldres olika inställningar till kroppsliga förändringar och att samtala om sexualitet, men även hur det har hjälpt vissa intervjupersoner att ha blivit tryggare i sig själv och sin sexualitet. Avsnittet kommer att analyseras med hjälp av teorin om sexuella script och tidigare forskning.

6.2.1 Kroppsliga förändringar

Samtliga respondenter förmedlar att en fungerande sexualitet som äldre grundar sig både i det fysiska och psykiska välmåendet. Alla respondenter nämner även att det är ett faktum att kroppen förändras, men det är fler faktorer än den fysiska aspekten som lyfts fram. IP2 uttrycker att ens psykiska mående är viktigt och att det är nödvändigt att ta hand om sig själv, då den sexuella lusten riskerar att försvinna om man inte gör det. Vidare berättar IP5 att man blir psykisk påverkad om man känner att fysiken inte fungerar som den ska.

För mig är det väl den här kombinationen att man mår bra fysiskt och psykiskt och kan bedriva kärlek i olika former, både fysiskt och mentalt asså. (IP3)

Intervjupersonerna har olika uppfattning kring konsekvenserna av att fysiska förändringar påverkar det psykiska måendet och i sin tur sexualiteten. IP5, IP4, IP6 och IP2 exemplifierar fysiska komplikationer som kan uppstå när man blir äldre, såsom olika problem med underlivet, lägre energinivå och hormonförändringar. Respondenterna menar att detta kan vara psykiskt hämmande för sexualiteten och att man därför inte heller orkar eller intresserar sig för att vara sexuellt aktiv. Till skillnad från dessa svar menar IP1 att den fysiska förändringen inte per automatik innebär att man avstår från sex, utan att det handlar om att vara mer fantasifull under den sexuella akten. IP6 håller med om att sexet behöver innehålla mer fantasi idag än när man var yngre, men menar även att det är viktigt att underhålla hygien och sexlivet. Slutligen menar IP6 att det är viktigt att kommunicera med sin partner

om att man vill ha sex på ett annorlunda sätt, eftersom att kroppen blir annorlunda när man åldras.

Du måste också ha rörelse för att orka ju. De som gifter om sig när de är äldre, de är nöjda om man bara sover tillsammans och får ömhet. Men det finns så många som har andra saker, det fungerar inte där nere, de har kanske problem med urinblåsan, de tycker att det gör ont och därför har de inte sex längre. Så det är så individuellt hos alla gamla, det beror på hur din kropp fortfarande är i schack. Det är klart att om man inte orkar fysiskt, då intresserar man inte sig heller för det. (IP6)

Man får komma på att ha sex på andra sätt. Men jag ser det väldigt positivt, jag ser det som en utmaning, att man får hitta på nya ställningar när man är äldre, som då är anpassade efter hur ens kropp reagerar. (IP1)

Det går att förklara respondenternas olika inställningar till den kroppsliga förändringen genom Gagnon och Simons (2005) begrepp intrapsykiska och interpersonella script utifrån deras teori om sexuella script. Den fysiska aspekten av att åldras har tvingat fram en förändring av det intrapsykiska scriptet eftersom det påverkas av nya upplevelser av sin egen kropp, lust, smärta och trötthet. För samtliga respondenter går det att konstatera att det har blivit en förändring inom det intrapsykiska scriptet och de har därför tvingats att skriva om sina manus. Vidare blir kommunikationen som nämndes av IP6 om att man vill ha sex på ett annorlunda sätt till sin partner nödvändig eftersom individer har olika intrapsykiska skript. Bättre kommunikation möjliggör mer etablerade interpersonella script mellan individerna. Med teorin om sexuella script går det att förstå hur respondenterna kan se så pass olika på de fysiska konsekvenserna av sitt åldrande.

Att fysiologiska förändringar kan leda till sexuella dysfunktioner är konstaterat enligt forskarna Slack och Aziz (2020), vilket överensstämmer för flera av deltagarna i denna studie. Utifrån Schaller, Kvalem & Traens (2023) forskning går det även att förstå att man inte kan se äldre som en homogen grupp, utan de har olika strategier för att hantera de uppkomna känslorna kring att kroppen ändras fysiskt. De olika strategierna kan tolkas utifrån sexuella script, att man antingen kan ha kvar samma script eller har tvingats förändra dem. I utgångspunkt med detta blir det nu inte bara förståeligt *hur* respondenterna ser så pass olika på de fysiska konsekvenserna av att åldras, utan även *varför*.

6.2.2 Tryggare i sig själv

En del av respondenterna uttrycker att de har blivit mer trygga i sig själva och att de inte längre behöver någon bekräftelse av andra män eller partners och att de trivs att leva själva. De menar att de kan bestämma över sig själva och att det är en frihet. IP1 resonerar även om upplevelsen av att ha utvecklat en stark karaktär vilket är nyckeln till att inte bry sig om andras bekräftelse av sin egen sexualitet. Vidare menar IP6 att positiviteten är en viktig inställning att ha för att bli trygg i sig själv och sin sexualitet som äldre. Annars riskerar man att bli egotrippad och arg på andra och fokuset från ens eget välmående fråntas. Respondenterna menar även att trots att man har ett förflutet samboförhållande i bagaget, behöver inte önskan om att dela sin vardag med en ny partner existera längre.

Jag vill inte ha det. Jag vill bestämma över mig själv och det gör man inte i ett samboförhållande för då måste man kompromissa hela tiden. För jag hade ett väldigt fint samboförhållande, otroligt fint. Jag dansade igenom flera år! Vi dansade alltid, var väldigt duktiga dansare. (IP4)

Det framkommer även att ett partnerskap inte alltid heller är nödvändigt för sexuell tillfredsställelse.

Det finns så mycket annat man kan göra som är sexuell njutning, och man behöver inte ens vara kär, utan man kan som äldre ha faktiskt en kk, bara man har det intellektet där man förstår att njutningen ligger faktiskt i att tillfredsställa den andra, och det är inte att penetrera och ha stånd, utan så mycket annat. (IP1)

Intervjupersonernas berättelser indikerar att tidigare i deras sexuella liv och liv i övrigt så har bekräftelsen från män varit viktig, men att de idag inte behöver den för att bli trygga i sig själva och sin sexualitet. Detta kan man förstå genom Gagnon och Simons (2005) teori om sexuella script. Tidigare i deras liv har de intrapsykiska och kulturella scripten överlappat varandra. Efter fler sexuella erfarenheter och livserfarenheter har de intrapsykiska scripten blivit mindre påverkade av normer. Istället för att tillåta att deras sexualitet följer de normativa ramverken, har de nu lyckats frigöra sig så att de agerar efter deras egen personliga konstruktion. Att känna en trygghet i sig själv gör att deras sexualitet känns mer betydelsefull och fri, till skillnad från när de följde det normativa ramverket.

Till skillnad från Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowskas (2022) forskning som beskriver att sexlivet kan påverkas negativt i brist på tillgänglighet av partner, motsätter sig vissa av

våra intervjupersoner det resultatet. Detta eftersom de uttrycker att deras trygghet i sig själv har uppkommit under tiden som de har blivit äldre utan en sambo. IP1 uttrycker även att det inte alltid krävs att ha en fast partner för att ha ett rikt sexliv utan personen menar att det går jättebra att ha en "kk" som äldre, det vill säga tillfälliga förbindelser, så länge man är öppen, mogen och kan kommunicera.

6.2.3 Öppenhet kring att samtala om sexualitet som äldre

De flesta intervjupersonerna diskuterar att de i trygga miljöer har enkelt för att tala om sex. IP3 nämner att det är väldigt viktigt att kunna prata om sitt sexliv och menar att det är en nackdel för de personer som inte vågar prata om sex. Respondenterna menar också att det är viktigt att äldre personer kommer till tals när det gäller sexualitet.

Det har tagit tid att ändra på, men jag är nog mer öppnare för att prata om sexlivet med tjejerna. De bästa väninnorna är öppna med mig också. Men det är som du säger, jag pratar inte med vem som helst, jag pratar med de som är mest lika mig. (IP6)

Utifrån detta citat går det att tyda att det har skett en förändring i respondentens öppenhet, där IP6 är mer öppen idag, åtminstone med de likasinnade vännerna. Trots framgången kring att samtala om sex, beskriver IP6 att exempelvis gå till en läkare för att samtala om olika sexproblem upplevs olustigt och genant. En av respondenternas svar skiljer sig från resterande genom att den inte är lika öppen om sin sexualitet med vänner.

Men med mina väninnor, vi pratar inte precis om det, nej, det gör vi inte. Det tror jag för att vi är i den åldern, det pratar vi inte om hur vi har det sensuellt. (IP5)

Utifrån Blumers (1969) perspektiv om symbolisk interaktionism går det att urskilja hur respondenterna har påverkats av olika interaktioner om sexualitet med sina medmänniskor. För att konkretisera detta går det att applicera Gagnon och Simons (2005) teori om sexuella script. De interpersonella scripten förhandlas mellan olika parter, där sociala regler styr hur man beter sig i situationen. Detta kan förklara varför respondenterna enbart pratar om sexualitet med personer i trygga miljöer, eftersom de i den specifika konstellationen har förhandlat fram en öppenhet kring samtalet om sexualitet. För IP5 och sina vänner, har det interpersonella skriptet större påverkan utifrån det kulturella skriptet, eftersom det framkommer sociala uppfattningar och värderingar om att äldre personer inte pratar om

sexualitet. Att inte vilja gå till läkaren för att prata om sexuella problem kan också förstås genom de kulturella scripten (Gagnon & Simon 2005). Detta eftersom det kan finnas förväntningar i omgivningen som innebär att det inte är accepterat att prata om sin sexualitet med främmande, trots att det är en läkare.

Detta resonemanget kan vidare sammankopplas med Fronc, Zielinska & Kedziora-Kornatowskas (2022) forskning om att äldre undviker att söka hjälp för sexuella problem på grund av sociala normer och att det kan uppfattas som ett känsligt ämne. Detta kan leda till att äldre går miste om viktig information kring ämnet som de egentligen bör få från professionella.

6.3 Hur äldre navigerar samhällsförväntningar

Här ligger fokus på de äldres egna uppfattningar gällande fördomar som finns i samhället vad gäller sexualitet kopplat till äldre och hur de förhåller sig till dem. Resonemangen stöds av tidigare forskning, stigmatteori och sexuella script, samt begreppet ålderism.

6.3.1 Leva upp till skönhetsideal som äldre

Några av intervjupersonerna vittnar om att de upplever att det finns ett skönhetsideal i samhället som utgår från en ung och vacker bild och att standarden ibland, framförallt för kvinnor, känns orimlig att leva upp till.

Samhället vill att vi kvinnor ska vara snygga och vackra. Men de vill också att vi ska sköta om hemmet, på nätterna ska vi vara med männen, men sen ska vi vara fräscha och pigga när vi vaknar. Det går ju inte, men det är ungefär så samhället vill att man lever. (IP2)

IP2 reflekterar även över att det kan kännas som att män har en tendens att föredra unga kvinnor och att det finns ett ungt ideal som inte äldre kvinnor kan tävla mot samt att män eventuellt har en bild av kvinnliga kroppar som skapats genom bilder och porr och som inte stämmer överens med verkligheten. IP1 reflekterar över hur det på femtiotalet fanns pinup-modeller som var ett ideal och att det på sätt och vis lever kvar i dagens samhälle då det blivit allt vanligare att skönhetsoperera sig och att det finns både läppförstoring, bröstförstoring och allt möjligt som gör att orimliga skönhetsideal än idag är en stor del i samhället.

Dessa uttalanden går att koppla till den tidigare forskning som framkommit om att utseendet har en betydande roll för den sociala status som en människa har i samhället. Även att äldre personer har en tendens att i större utsträckning än yngre utsättas för "lookism", det vill säga att de blir diskriminerade till följd av att de inte lever upp till samhällets skönhetsideal (Kramkowska 2019). Samma forskning visar även att det i det moderna samhället blir allt vanligare med ingrepp och "föryngring" för att framstå som yngre än vad man är (Kramkowska 2019). Kvinnor är särskilt utsatta för utseendeinriktade påtryckningar, precis som IP1 och IP2 vittnar om, enligt studier så ska kvinnor behaga andra med sitt utseende och det läggs generellt större vikt vid förändringar i utseende till följd av åldrande hos kvinnor än hos män (Kramkowska 2019). Detta är något som kan tänkas bidra till pressen att leva upp till en idealbild som blir orimlig hos en åldrande kvinna. "Lookism" kan även ses som en del av ålderism, eftersom omgivningens värderingar anser att man är oattraktiv på grund av ens ålder (Harnett & Jönsson 2015).

6.3.2 Ensamstående kvinnor

Det som uppkommit genom den insamlade empirin är enbart aspekten kring ensamstående kvinnor och inte män, därav diskuteras enbart detta nedan. De respondenterna som uttalade sig om att de frivilligt lever som ensamstående berättar om att de mött motstånd från samhället. IP1 menar att en förvåning uppstår hos medmänniskor när de får reda på att IP1 är ogift och inte har några barn. Vidare uttrycker IP1 att det anses onormalt när man inser att en äldre kvinna lever själv samt har olika partners för enbart sexuella syften.

Ja, äldre kvinnor ses också som lösaktiga och lätta byten om man säger så. Man blir ju påhoppad på ett otäckt sätt också. Jag ser ju inte så gammal ut och det får man höra och det är som de börjar tro att jag söker en gemenskap med en man, men det gör jag inte. Det ses också som fel, att man inte söker efter en man. (IP4)

Likt IP1, förmedlar IP4 att det anses vara felaktigt att man inte är ute efter en partner. Det kan kopplas till Gagnon och Simons (2005) teori om sexuella script. Det blir tydligt att det kulturella scriptet kan påverka det intrapsykiska scriptet utifrån samhällets värderingar kring hur en äldre kvinna ska leva. IP1 har inte blivit osäker i utformningen av sin sexualitet på äldre dar, utan har genom det intrapsykiska scriptet visat sitt handlingsutrymme. Den sexuella

aktiviteten ska inte begränsas enbart för att man är en ogift kvinna, vilket i detta avseende visar att det intrapsykiska scriptet inte påverkats särskilt mycket av det kulturella.

Vidare menar IP4 att man blir uppvaktad av män på ett otrevligt sätt och att man anses vara ett lösaktigt byte. Utifrån Lahad & Hazans (2014) forskning går det att förstå varför våra intervjupersoner bemöts av ifrågasättande från omgivningen. Forskarnas förklaring av begreppet "the old maid", som syftar på att det finns en rädsla och förakt gentemot att äldre kvinnor lever ensamma och är ogifta, går direkt att dra paralleller till IP1:s och IP4:s utsagor. Lahad & Hazan (2014) diskuterar även kring begreppet "crazy cat lady", vilket innebär att singelkvinnan ses som hopplöst ensam och har inget annat val än att skaffa katter då ingen vill röra henne. Det går att tyda att det är detta synsätt som våra intervjupersoner uppfattar att samhället tycker om dem, men att de inte ser sig själva på detta sätt. Lahad och Hazan (2014) framför i deras resultat att respondenterna inte anser att de ses attraktiva av män efter att de har fyllt 35 år. Detta skiljer sig dock från IP4 berättelse om att män fortfarande ger henne uppmärksamhet. IP1 står också emot att vara "crazy cat lady" i och med utsagan om att IP1 kan ha sexuella relationer utan kärlek.

6.3.3 Olika inställningar till ökad synlighet i media

Samtliga respondenter är eniga om att det har blivit en ökad synlighet i media av äldre överlag, men även specifikt deras sexualitet och kärleksliv. Många av intervjupersonerna refererar till tv-programmet Hotell Romantik, som de förklarar är ett dejtingprogram för personer i åldern 65+. Under intervjuerna framkom det olika inställningar till hur de äldre framställs i tv-programmet. IP3 och IP4 menar att det ger en felaktig bild av äldres verkliga liv, medan resterande intervjupersoner menar att programmet bidrar till att samhället kan få en positiv bild av att åldras i relation till kärlek och intimitet.

Jag tycker faktiskt att det har börjat synas att vi finns, och att vi kvinnor har samma känslor som förr. Speciellt i Hotell Romantik så var det ett avsnitt där det var med en 84-åring, det är fint att det visas, det visar att känslorna är desamma, det kanske bara är den fysiska förmågan som ändras. Det är underligt att se det, jag tycker att det är fantastiskt att de vågar och att man verkligen kan lyfta upp det.
(IP2)

Denna ökade synlighet i media kan på sikt motverka ålderism (Harnett & Jönsson 2015). Ålderism kan utspela sig i form av nedsättande kommentarer från omgivningen. Genom mer

synlighet kan möjligtvis den missgynnande behandlingen av äldre och deras sexualitet minska. Oavsett intervjupersonernas inställning till Hotell Romantik är de överens om att programmet visar att äldre vill och kan uppleva närhet och intimitet. Likt våra intervjupersoners uttalande, bekräftar Silva et.al (2015) i deras forskning att samhället spelar en betydande roll i att det finns mycket fördomar mot äldres sexualitet, där asexualitet är framträdande. Forskarna menar att det inte stämmer i verkligheten, vilket våra intervjupersoner kan instämma med, dels genom deras egenupplevda erfarenheter, men även genom synligheten i media.

6.3.4 Förhållningssätt till stigma

Flera av intervjupersonerna berättar att de upplever att det i samhället finns ett stigma kopplat till äldres sexualitet, de upplever att det till viss del finns en tabu att prata om eller uttrycka detta på något sätt.

Och stigmat runt om, att äldre människor ska inte ha sex för att det är äckligt, man är så ful och rynkig och så vidare... så det kan vara ett problem när man är äldre. Och att man absolut inte får ha sex med sig själv, att det blir snusksigt helt plötsligt. (IP1)

IP1 berättar även om en skillnad mellan män och kvinnor. IP1 säger att det i samhällets ögon är skämmigt att känna sexuell upphetsning som kvinna, men att män tillåts gå runt och kolla in kvinnokroppen och uttrycka sin sexualitet. IP1 tar även upp att religionen är en bidragande faktor att sex blivit ett tabubelagt ämne. Personen menar att bland annat bibeln (som alla barn behövde läsa när IP1 växte upp) har varit väldigt sträng och kommit med pekpinna gällande homosexualitet, transfrågan och även sex före äktenskapet, som präglat en stor del av uppväxten och IP1 menar att detta bidrar till stigmat som finns i samhället.

IP4 berättar att personen inte känner att den kan uttrycka sin lust eller sina preferenser för att personen då kommer att uppfattas som "sexgalen". Till exempel berättar IP4 att den tycker det är väldigt vackert med cyklister men att personen inte får lov att uttrycka detta för att det är tabu, IP4 menar att folk tolkar det som att man får sexuella känslor för dem bara att säga att någon är vacker. Både IP4 och IP6 uttrycker att yngre människor och samhället i stort ser äldre som nollställda och inte som sexuella varelser och att de inte längre behöver ha sex.

De tror inte man har någon sexualitet som gammal. De tror att man är nollställd och det är man inte för man har ju lika många känslor som en ung person. Och man längtar efter gemenskap om man lever med en man och man längtar efter den där värmen av att vara älskad av en människa och det ger ju känslor oavsett ålder. (IP4)

Det är flera av respondenterna som säger att de *inte* upplever någon skam och att de inte alltid relaterar till att det finns ett tabu i samhället kring äldres sexualitet.

Jag känner att jag inte är inblandad på något sätt, jag har alltid haft min uppfattning kring det, så alla såna där problem kring sex och att man hysch-hyschar, och att man inte vill säga hur man själv lever och sånt där med sex, det tycker jag är väldigt fånigt. Jag tycker öppenhet är bra, så jag har aldrig upplevt sånt där, jag har naturligtvis umgåtts med kvinnor som är samma som jag. (IP3)

Nej, det finns ju ingen anledning att ta åt sig andras dumma värderingar och normer. (IP3)

IP2 säger att personen inte upplever någon skam i frågan på ett personligt plan. Däremot vittnar IP2 om att det kan finnas en dömande ton i samhället, speciellt mot äldre kvinnor. IP2 tycker att det ofta är kvinnor som dömer andra kvinnor när det kommer till att möta andra män efter exempelvis en skilsmässa.

IP5 uttrycker att man inte pratar om sex med andra än sin partner, men att det inte har att göra med skam utan enbart att det beror på att det är något privat. Både IP1 och IP2 förstår att det finns ett stigma i samhället men att det inte direkt påverkar personen i sitt vardagliga liv. IP2 nämner även att det kan vara en stor skillnad på fördomar och skam om man bor på landet eller i stan, i stan är det mer fritt menar personen. IP2 säger att den inte lider av fördomar eftersom personen inte är så öppen med sin sexualitet och har inte provat på olika typer av relationer. IP4 menar att det inte är så tabubelagd med sex idag som det var när personen växte upp utan menar att människor idag är mer öppna och pratar om dessa frågor. Däremot är det mer tabubelagd med sexualitet hos den äldre befolkningen till skillnad mot yngre, menar IP4.

Respondenternas uttalanden går att koppla ihop med Goffmans (1971) teori om stigma där han beskriver hur folk som inte uppfyller förväntningarna på hur en bör bete sig, i form av till exempel avvikande beteende, så finns risk att bli stigmatiserad, vilket ofta hör samman med skamkänslor. Det kan tänkas att äldres sociala identitet i denna frågan kan beskrivas som

misskreditabel, vilket innebär att de har ett stigma som inte alltid syns utanpå och blir direkt välkänt för omgivningen (Goffman 1971). I detta fall kan det konstateras att äldre vid blotta åsynen ofta kommer att tolkas som asexuella, alltså lever de upp till förväntningarna utåt sett. Men om de däremot börjar prata om sin sexualitet eller uttrycka den på något annat vis riskerar de att "avslöja" sitt stigma i olika sociala situationer och att folk kan ha negativa reaktioner mot detta. Detta går även hand i hand med ålderism, det vill säga att äldre blir diskriminerade till följd av missgynnande attityder och att de inte bemöts utifrån samma premisser som yngre (Harnett & Jönsson 2015).

Det går även att koppla IP1:s uttalanden till kulturella script (Gagnon & Simon 2005) då personen nämner att religionen har präglat uppväxten och bidragit till en begränsad kommunikation om sex. Som Gagnon och Simon (2005) skriver, sker den största sexuella utvecklingen i ungdomen och det är då man lär sig vilka beteenden som anses rätt och fel. Kulturella script är det man lär sig från samhället, till exempel från religion, vilket i sin tur har stor inverkan på individen och på den interpersonella dimensionen, det vill säga hur man betar sig i sociala situationer. Det kan därför tänkas att om personen upplevde en stor tabu kring sex under uppväxten kan det ha färgat hur personen upplevde sin sexualitet då och att detta även kan leva kvar på äldre dar. De kulturella scripten har även påverkat de intrapsykiska, det vill säga upplevelsen på en individuell nivå. För vissa av intervjupersonerna verkade kulturella script ha större inverkan än hos andra och detta påverkar i sin tur de intrapsykiska scripten och hur påverkad man känner sig av omgivningen.

Det går även att applicera teorin om sexuella script (Gagnon & Simon 2005) då det finns individuella skillnader i respondenternas resonemang om vad som är acceptabelt beteende och inte. Har man till exempel vuxit upp i en väldigt öppen och frispråkig miljö är det troligt att man kommer ta till sig detta och agera utefter detta tankesätt. Har man fått en kulturell inverkan av att sex inte ses som skamfullt är det troligt att det tankesättet genomsyrar sina interpersonella script, det vill säga hur man betar sig socialt i mellanmänniska relationer. Man blir även påverkad av den sociala miljön man befinner sig, detta kan vi till exempel se på IP3:s uttalanden om att personen endast umgås med folk som är likasinnade, därav kan det tänkas att bilden av att sex inte upplevs så stigmatiserat förstärks. Även IP2:s upplevelser kan tänkas vara påverkad av dennes kulturella script då personen jämför tabun kring sex på landet vs i stan, enligt personen är det mer fritt att prata om det i stan. Det kan tänkas att

kulturen, språket och uppfattningar kring sex och sexualitet är mer öppen generellt i innerstan jämfört med landsbygden, därav blir man påverkad av var man bor.

IP2:s uttalanden går även att koppla till stigmat teorin (Goffman 1971) när IP2 talar om att personen inte själv upplever en stigmatiserad sexualitet då personen inte utåt sett uttrycker sin sexualitet eller har provat på så många olika relationer. Goffman (1971) beskriver detta som personer med misskreditabla stigmat vilket innebär att stigmat inte är påtagligt vid första anblick men kan upptäckas i sociala interaktioner om personen i fråga "avslöjar" sitt stigma. Alltså uppfyller äldre det önskvärda beteendet som asexuell genom att inte prata om sexualitet i sociala sammanhang, men om personen skulle bryta detta skulle alltså man bli "avslöjad". Men väljer man att inte göra det, likt IP2, kan man undgå att bli stigmatiserad.

Det går även att koppla respondenternas uttalanden till Slack & Aziz (2020) forskning som visar att stigma kan skapas mot äldres sexualitet i form av normer och samhällets förväntningar, detta kan i sin tur påverka målgruppens hälsa negativt. Slack & Aziz (2020) menar att även närstående och vårdpersonalens attityder kan bidra till att upprätthålla det stigma som finns i frågan. Familjer till äldre och personal på bland annat äldreboenden har en tendens att förneka eller förbli likgiltiga till den äldre personens sexualitet, vilket kan spå på uppfattningen om att äldre inte ska ha en aktiv sexualitet (Slack & Aziz 2020).

7. Slutdiskussion

I denna del kommer först studiens frågeställningar besvaras utifrån resultaten. Därefter kommer en avslutande reflektion kring vad studien har åstadkommit, men även vad den inte har lyckats med. Till sist kommer en reflektion om vad som kan vara intressant för framtida forskning kring sexualitet och äldre.

7.1 Sammanfattning av resultat

Syftet med studien är belysa äldres egna resonemang kring hur de förhåller sig till sin sexualitet som social relation. Som svar på vår första frågeställning som är hur de äldre beskriver förändringar kring sin sexualitet som social relation över tid har vi fått varierade resultat. Genom analysen har vi sett att de sexuella scripten har förändrats mycket över tid

och att de olika dimensionerna har fått mer eller mindre betydelse beroende på individens upplevelser. Vissa av våra respondenter berättar om en liknande lust som när de var unga och att det inte har förändrats märkbart. De uttrycker både positivitet och förvåning över att de fortfarande upplever behov och att sex kan vara lutsfyllt även på äldre dar. Vissa andra av respondenterna uttrycker dock att de upplever en skillnad och att de inte känner samma behov som de gjorde när de var unga. De uttrycker att saker som närhet har blivit mycket viktigare och att den sexuella biten inte längre kommer i första hand. Vissa nämner att de har andra prioriteringar, som familj, som tar upp mer tid. Vidare beskriver vissa av respondenterna att brist på partner kan vara en bidragande faktor till att man som äldre upplever en ensamhet och brist på närhet och att det kan vara svårt att träffa någon ny på äldre dar. Vi ser att gemenskap och mellanmännsliga relationer tycks vara av betydelse för hur de äldre beskriver sin sexualitet. En del tycks finna vägar och handlingsutrymme för att modifiera eller leva ut vad Simon och Gagnon talar om i termer av att individers sexuella handlingsutrymme också starkt formas av och förhandlas fram på relationell nivå, genom att skapa interpersonella script. Samtliga respondenter är överens om att kroppen ändras när man blir gammal men de har olika inställningar till detta. Vissa säger att fysiska förändringar kan påverka negativt och att det försvårar den sexuella biten och att de inte längre upplever sig själva som en sexuell varelse eftersom kroppen förändrats. Andra ser förändringarna som något positivt och som en utmaning att prova på nya ställningar och vara kreativa. De nämner i samband med detta att de känner sig mer trygga i sig själv nu på äldre dar och att de inte behöver samma typ av bekräftelse som de gjorde när de var yngre. Sammanfattningsvis kan det konstateras att vi fått väldigt varierade svar vilket kan kopplas till att äldre är en mycket stor och variationsrik grupp med individuella tankesätt och resonemang. Skillnader i de äldres resonemang diskuterar vi i uppsatsen i termer av hur kulturella script kontra interpersonella och intrapsykiska tillmäts olika betydelse i olika personers liv.

Fortsättningsvis har vi analyserat hur äldre relaterar till synen på deras sexualitet som social relation i samhället, vilket besvarade vår andra frågeställning. Likt den första frågeställningen var resultaten spridda eftersom de äldre hade olika erfarenheter och resonemang kring samhällets syn på deras sexualitet. De spridda resultaten kan tolkas i termer av script som har förändrats mer för vissa respondenter men mindre för andra. Det framkom att respondenterna har olika lätt för att tala om sexualitet med andra, varav det upplevs genant att prata med professionella om sexuella problem. Vidare menar de äldre att det är svårt att leva upp till dagens skönhetsideal, men att det är positivt att media har ökat synligheten av äldres kroppar

och att de kan känna sexuell lust och kärlek. Trots detta, så menar en del av intervjupersonerna att det finns fördomar i samhället mot ensamstående kvinnor, det finns en föreställning om att de borde vilja ha en partner. Det finns en upplevelse av att samhället misstycker att man lever ensam även om det är självvalt. Under intervjuerna framkom det att respondenterna påverkades av stigma i olika grad. Stigmat var något som samtliga respondenter verkar ha förhållit sig till, men som inte alltid påverkade ens självbild eller ens liv i någon större utsträckning, fastän man var väl medveten om samhällets förväntningar på äldre som mindre sexuella. Samtliga respondenter var överens om att sexualitet överlag inte är ett lika tabubelagt ämne som när de växte upp. Sammanfattningsvis går det att konstatera att äldre relaterar till synen på deras sexualitet i samhället på olika sätt och har olika strategier för att hantera detta. Respondenterna tillmäter olika betydelse till de kulturella scripten där vissa tycks vara mer vägleda av de intrapsykiska och tycks mindre påverkade av kulturella script som föreskriver en passiv sexualitet hos äldre. Stigma är ett levande och kulturellt fenomen som genomsyrar samhället på många sätt och de äldre har olika förhållningssätt att hantera detta.

7.2 Avslutande reflektioner

Vår förhoppning är att studien har bidragit till att äldre har fått komma till tals i en fråga som utåt sett kan uppfattas som tabubelagd och där mycket fördomar är inblandade. Vi vill med studien bidra till att lyfta frågan om äldres sexualitet och att de själva ska få talutrymme i frågan, vilket de har fått genom intervjuerna. Vi vill bidra till att normalisera diskussionen kring äldre och sexualitet och skapa ett mer öppet klimat kring dessa frågor. Vi anser att ju mer frågan lyfts desto mer kommer den normaliseras och få utrymme istället för att förbipassas eller endast fokusera på negativa eller fysiska aspekter kring äldres sexualliv.

Vår studie bidrar till att en bred målgrupp uppmärksammas då vi endast har begränsat oss att intervjua folk som är 65 plus. Vi har alltså inte begränsat oss vad gäller kön, sexuell läggning eller ett specifikt smalt åldersspann utan förhoppningsvis har vi fått in en bredare spännvidd. Genom vår studie har vi även lyckats bryta våra egna förutfattade meningar då vi gick in med inställning att det skulle finnas en mycket stark stigmatisering och ett begränsande och självupplevd tabu kring sexualitet för de äldre, men så visade det sig inte alltid vara fallet.

Det studien inte har lyckats med är eventuellt att fånga en representativ del av målgruppen, då de som väljer att ställa upp på intervju antagligen har en större benägenhet att vilja öppna upp sig kring frågan. I och med vår metod riskerar vi att missa resten av målgruppen som kanske inte känner sig lika bekväma i frågan och som eventuellt upplever ett större stigma. Ett alternativ hade varit att utgå från en kvantitativ undersökning med exempelvis enkäter och att vi då eventuellt hade fått en större bild av hur skammen ser ut hos individerna.

I den befintliga forskningen består mycket av empirin av kvinnors perspektiv, vilket i sig är nödvändigt, men mäns erfarenheter behövs också lyftas, annars riskerar den att inte vara representativ för män. Eftersom vår studie inte har fokuserat på aspekten sexuell läggning och identitet skulle det även vara intressant för framtida forskning att belysa de äldre som definerar sig som homo- eller bisexuell, trans och queer i frågan om äldres sexualitet. Vidare anser vi att mer forskning på området äldre och sexualitet behöver nå det offentliga samtalet och den allmänna diskursen för att kunna bryta stigmat, då det trots allt finns forskning som bekräftar att stigmat kring äldre och deras sexualitet fortfarande existerar. Slutligen kan mer forskning bidra till att socialarbetare kan få en bredare förståelse för äldres behov och resonemang kring sin sexualitet för att minska stigmat i att kunna ha en öppen konversation kring detta i professionella sammanhang.

8. Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2022) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber

Blumer, Herbert (1969) *Symbolic interactionism*. Första upplagan. New Jersey: Prentice Hall

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Malmö: Liber

De Oliveira Silva, Deborah Dayane, Natalia Periera Marinelli, Ana Carla Marques Costa, Rita Cassia Gomes Santos, Adonias Ribeiro de Sousa & Jucielma de Lima (2015) Perception of elderly about their sexuality. *Journal of nursing UFPE on line*, 9:5, s.7811-7818

Eldén, Sara (2021) *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur

Eriksson-Zetterquist Ulla & Göran Ahrne (2022) Intervjuer I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber

Folkhälsomyndigheten (2020) *Nationell strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR): En god, jämlik och jämställd sexuell och reproduktiv hälsa i hela befolkningen*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/sexuell-halsa-hivprevention/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter/nationell-strategi-for-srhr/> [Hämtat: 24-05-07]

Fronc, Kamila, Patrycja Zielinska & Kornelia Kędziora-Kornatowska (2022) Factors affecting sexuality of elderly people and sexual dysfunctions. *Journal of Education, Health and Sport*, 12:7, s.79-91

Gagnon, John H & William Simon (2005) *Sexual conduct- the social sources of human sexuality*. Andra upplagan. Chicago: Aldine publishing company

Goffman, Erving (1971) *Stigma- Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag

Jönson, Håkan & Tove Harnett (2015) *Socialt arbete med äldre*. Stockholm: Natur och kultur

Kramkowska, Emilia (2019) The lookism of a senior citizen's ageing body- utopia or reality? The perspective of polish elderly women and elderly men. *Ex aequo - Revista da Associação Portuguesa de Estudos sobre as Mulheres*, 40:7, s.105-122

Kvale, Steinar (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur

Lahad, Kinneret & Haim Hazan (2014) The terror of the single old maid: On the insolubility of a cultural category. *Women's studies international forum*, 47:A, s.127-136

Pensionsmyndigheten (2023) *Garantipension*.

<https://www.pensionsmyndigheten.se/forsta-din-pension/sa-fungerar-pensionen/garantipension-om-du-har-lag-pension#:~:text=Sammanfattning,till%20garantipension%20fr%C3%A5n%2066%20%C3%A5r>. [Hämtat: 24-04-25]

Sandberg, Linn & Suzann Larsdotter (2022) Inledning: Äldres sexualitet en fråga om hälsa, rättigheter och njutning. I: Sandberg, Linn & Suzann Larsdotter (red) *Äldres sexualitet, hälsa rättigheter och njutning*. Stockholm: Södertörns högskola

Sandberg, Linn (2022) Varken asexuella åldringar eller sexiga seniorer: Sexualitet, identitet och relationer bland äldre. I: Sandberg, Linn & Suzann Larsdotter (red) *Äldres sexualitet, hälsa rättigheter och njutning*. Stockholm: Södertörns högskola

Schaller, Sidsel Louise, Ingela Lundin Kvalem & Bente Traen (2023) Constructions of Sexual Identities in the Ageing Body: A Qualitative Exploration of Older Norwegian Adults'

negotiation of Body Image and Sexual Satisfaction. *Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Journal*, 27:4, s.1369-1402

Sinkovic, Matija & Lauren Towler (2019) Sexual Aging: A Systematic Review of Qualitative Research on the Sexuality and Sexual Health of Older Adults. *Quality Health Research*, 29:9, s.1239-1254

Slack, Philip & Victor M.Aziz (2020) Sexuality and sexual dysfunctions in older people: A forgotten problem. *Cambridge University Press*, 26:3, s.173-182

Socialstyrelsen (2023) *Vård och omsorg för äldre*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-3-8444.pdf> [Hämtat: 24-04-25]

Svenska Akademiens ordböcker (2021) *Svensk ordbok*

<https://svenska.se/so/?id=170941&pz=7>

[Hämtat: 24-04-25]

World Health Organization (2018) *Ageing well must be a global priority*.

<https://www.who.int/news/item/06-11-2014--ageing-well-must-be-a-global-priority> [Hämtat: 24-04-25]

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1- Informationsbrev

Förfrågan om deltagande i en studie kring äldres sexuella hälsa

Hej!

Vi heter Lovisa Brodin och Hanna Nilsson Olin och går nu vår sjätte termin på socionomprogrammet på Lunds universitet. Vi skriver just nu vår kandidatuppsats om socialt arbete där vi har valt att rikta in oss på äldres sexuella hälsa och söker därför deltagare till vår studie. Studiens syfte är att belysa äldres upplevelser av sexualitet och olika faktorer som påverkar den. Detta kommer att genomföras med enskilda intervjuer. En intervju beräknas ta omkring 45-90 minuter. Intervjuerna kommer att spelas in på en diktafon och sedan transkriberas. I de transkriberade intervjuerna kommer det inte att framgå vem som deltog i studien. Materialet kommer att bevaras oåtkomligt för utomstående personer och materialet används enbart för vårt examensarbete. Även andra uppgifter såsom namn och bostadsort kommer att ändras eller tas bort för att undvika identifiering. Ditt deltagande i studien är frivilligt och du har rätt till att avbryta din medverkan i studien när du vill utan att ge en förklaring till detta. Under intervjun har du även rätt att avböja att svara på frågor.

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna studie. Om du önskar att delta får du gärna kontakta oss per telefon eller via mejl för vidare information och tidsbokning.

Hälsningar,

Hanna Nilsson Olin & Lovisa Brodin

Lunds Universitet, Socialhögskolan

Kontaktuppgifter:

nilssonolinhanna@gmail.com, 0723539668

lovisabrodin24@gmail.com, 0707714814

Handledare:

Camilla Palm

camilla.palm@mau.se

9.2 Bilaga 2- Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i examensarbete vid Samhällsvetenskapliga fakulteten

Jag samtycker härmed att jag tagit del av informationen att mitt medverkande i denna studie är frivillig och att jag kan avbryta min medverkan när jag vill.. Jag har tagit del av syftet med studien och godkänner även att intervjun kommer spelas in för att kunna användas i studien och att det sedan kommer att raderas efter slutförd och godkänd studie. Jag är medveten om att inget av materialet kommer att delas till tredje part och att min identitet kommer att hållas anonym.

Jag samtycker till medverka i "Sexualitet och äldre"

Ort	Underskrift
Datum	Namnförtydligande

9.3 Bilaga 3- Intervjuguide

Den äldres uppfattning om begreppet sexualitet

- Skulle du kunna berätta vad begreppet sexualitet innebär för dig?
- Vad innebär sexuell hälsa för dig?
- Vad tror du kan orsaka sexuella problem hos den äldre befolkningen?

Den äldres uppfattning av att samtala om sexualitet

- Tycker du att sex och sexualitet är enkelt eller svårt att tala om? Har du något exempel när det är svårt respektive lätt?
- Uppfattar du någon skillnad mellan hur man pratar om mäns respektive kvinnors sexualitet? Hur?

Aspekten tid

- Anser du att din syn på din egen sexualitet ändrats över tid? Hur?
- Anser du att samhällets syn på din sexualitet förändrats över tid?
- Sexualitet som behov, hur upplever du att det förändrats genom åren?

Äldres upplevelse av samhällelig stigma kring sexualitet

- Upplever du att det finns en samhällelig stigma kring sexualitet och hur påverkar det isåfall dig?
- Hur upplever du att samhället ser på din/äldres sexualitet i relation till din egen uppfattning kring din och äldres sexualitet?
- Upplever du några stereotyper/fördomar kring din sexualitet och hur påverkar det i så fall dig?
- Har du någon gång upplevt skam kopplat till ämnet sex?
- Upplever du att samhället, media och liknande uppmärksammar ämnet sexualitet hos äldre?